

Poseben sklop, ki pa vsebuje eno samo razpravo, je namenjen makedonskim državnim simbolom, pri izboru katerih Makedonci niso imeli ravno srečne roke in hladne glave. Za osrednji heraldični simbol so si namreč izbrali sonce s 16 žarki, ki je bilo v antiki simbol Filipa II. Makedonskega in njegove dinastije. S tem so si nakopali resen, nepotreben in povsem predvidljiv politični konflikt z Grčijo in Grki, ki seveda takšno odločitev Makedoncev razumejo kot prisvajanje njihovih zgodovinskih simbolov.

Zadnji sklop razprav pa je posvečen utrinkom iz dubrovniške preteklosti. Gre za področje, ki je Ignaciju Vojetu nemara najljubše, ki ga na podlagi dolgoletnega študija gradiva iz dubrovniškega arhiva pozna najbolje in kjer je tudi dosegel svoje največje znanstvene uspehe. Nedolgo tega, leta 2003, je avtor iz te tematike že objavil obsežno monografijo *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, ki je bila deležna kar precejšnje pozornosti. Sedaj pa je k tej podobi dodal še nekaj drobcev. Tako je tematiziral vplive Italije na kulturo in šolstvo v Dubrovniku in Dalmaciji, načel vprašanje deleža hercegovskih Vlahov v kreditni trgovini srednjeveškega Dubrovnika, obravnaval hercega Štefana Vukčića Kosačo kot gospodarskega rivala Dubrovnika in na podlagi gradiva iz Arhiva Republike Slovenije opozoril na prebivalce Senja, ki so v 17. stoletju vstopali v dubrovniško vojaško-strazarsko službo.

S knjigo, ki jo predstavljamo, Ignacij Voje, kot sam pravi v njenem uvodu, zaključuje sintezo svojega znanstvenega dela. Dela, kateremu je posvetil velik del svojega življenja in dela, na katerega se lahko ob svoji osemdesetletnici z zadovoljstvom in ponosom ozre. Tudi s to knjigo je Voje še enkrat več pokazal, da je danes v Sloveniji nedvomno najboljši poznavalec starejše zgodovine Balkana nasploh in še posebej Dubrovnika. Je eden redkih slovenskih zgodovinarjev, ki se raziskovalno posveča preteklosti ljudi in prostora, v katerega državni okvir smo večino 20. stoletja spadali tudi Slovenci. Tako kot s predhodnimi knjigami, je Voje tudi s svojim zadnjim delom posegel v problematiko, ki je povezana tudi s slovenskim prostorom, a vendarle precej daleč od vprašanj in problemov, s katerimi se danes večinsko ukvarja slovensko zgodovinarstvo. V duhu bogate slovenske zgodovinske tradicije pri raziskovanju starejše balkanske oziroma južnoslovenske zgodovine, si je seveda želeli, da to zanimanje in delo ne bi zastalo in da bo slovensko zgodovinarstvo ohranilo svoje visoko mesto na raziskovalnem zemljevidu Balkana; mesto, h kateremu je veliko prispeval prav Ignacij Voje.

Peter Štih

Dušan Kos, Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja. Ljubljana : Založba ZRC, 2005. 431 strani.

V slovenskem založništvu, kadar gre za strokovna dela s področja zgodovinarstva, se kljub nizkim nakladam ne zgodi prav pogosto, da bi knjiga v razmeroma kratkem času doživela ponatis (v preteklem desetletju med specialnimi monografskimi študijami na primer *Zadnji knezi Celjski v deželah svete krone* (1982, 21991) Nade Klaič ali *Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem* Petra Štiha (1994, 21997). Med te »uspešnice« sedaj lahko prištejemo tudi obsežno delo Dušana Kosa *Med gradom in mestom. Odnos kranjskega, slovenještajerskega in koroškega plemstva do gradov in meščanskih naselij do začetka 15. stoletja* (1994), ki je nekoliko predelana in dopolnjena izšla letos pod zgoraj navedenim naslovom.

Monografija, temelječa na avtorjevi doktorski disertaciji, je bila od vsega začetka zasnovana dodelno; poleg (sintetičnih) izsledkov raziskave, ki predvsem umešča vlogo gradov v sodobno percepcijo poznosrednjeveške družbe na ozemlju Kranjske, Spodnje Štajerske in Slovenske Koroške, prinaša v uvodnem, analitičnem delu podroben, kataloško zasnovan pregled zgodovinskega razvoja posameznih gradov, s težiščem na lastniško-posesniški dinamiki, predvsem v 13. in 14. stoletju. Z objavo tega gradiva, zbranega iz domala vseh razpoložljivih virov in literature ter dopolnjenega s številnimi novimi spoznanji, ki predstavlja temelj in ogrodje njegove študije, je Kos, tako rekoč mimogrede, oskrbel slovensko historiografijo s priročnikom, po katerem nenehno segajo ne le medievisti, temveč v velikem številu tudi ljubiteljski zgodovinarji in domoznanci ter sploh vsi, ki jih privlači zgodovina slovenskih

gradov in plemstva. To je gotovo eden poglavitnih vzrokov za izjemen »tržni« uspeh že dolgo razprodane knjige, ob tem pa je ostal sintetični, vsekakor osrednji del študije pri večini bralcev nekoliko zapostavljen.

Morda so podobna razmišljanja vodila avtorja, ki v drugi, osveženi izdaji svoja sintetična dognanja nedvoumno (tudi fizično) postavlja v ospredje. Obenem je nekoliko posegel v samo zasnovo knjige. V nasprotju s predhodno verzijo, ki osvetljuje tematiko z vidika privilegiranih družbenih slojev (plemstva in mestnega patriciata) v povezavi z njihovimi bivališči (posestjo) na eni strani v podeželskem in na drugi v urbanem okolju, daje sedaj prednost odnosu med gradovi in njihovimi posestniki (plemstvom in vrhnjim slojem meščanstva) v širšem družbenem kontekstu. Pri tem ga bolj kot gospodarska vloga, povezana z nadzorom primarne produkcije, zanima vloga gradu kot centra, odraza in izvoda politične moči, elementa teritorialne in rodbinske politike in podobno.

Bralec bo v Kosovi študiji našel odgovore na tozadevna vprašanja, ki so se v preteklega pol stoletja izbrusila v evropski, predvsem nemško pišočih historiografiji, tokrat aplicirana na specifične razmere in konkretne primere v slovenskem prostoru. Glavni poudarki se nanašajo na vznik gradov ter pravno in politično regulacijo njihove gradnje, vlogo gradov v dinastični (deželni) politiki, lastninsko-posestne oblike (problem fevdov in alodov), različne tipe grajske uprave (njihove značilnosti in razširjenost), pomen in vlogo gradov na nepremičninskem trgu ter na vpetost plemiškega življenja med grad, vas in mesto in s tem povezan problem patriciata v osrednjeslovenskem prostoru. Z umestitvijo težišča raziskave v 13. in 14. stoletje, je Dušan Kos na eni strani sledil zadovoljivi ohranjenosti in dostopnosti virov, na drugi pa zavestno posegel v obravnavo obdobja, ki ga po pravici ocenjuje za prelomno z ozirom na ustroj srednjeveške družbe. Tako je njegova študija o gradovih obenem tudi študija o preobrazbi plemstva v slovenskem prostoru, ki so ga v začetku obravnavanega obdobja zaznamovali predvsem ministerialni odnosi, iz njega pa je izšlo kot biološko prenovljen in prevetren sloj klientel, ki so jih posamezni dinasti priklenili nase predvsem z gospodarskimi oz. službenimi vezmi.

V analitičnem delu avtor predstavlja blizu dvesto gradov osrednjeslovenskega prostora. Z ozirom na prvo izdajo je katalog bogatejši za dobro desetino gesel, pritegnjenih iz tokrat precej zgoščenega poglavja *Patriciat: plemstvo ali/in meščanstvo* (v novi izdaji: *Problem kontinentalnega patriciata*). Med številnimi manjšimi spremembami (predvsem dopolnili) se najopaznejša nanaša na grad Miltenberk z nepojasnjeno lokacijo, kjer se je Kos tokrat odločil v prid kranjski (v zgornjem toku Mirne) na račun štajerske (v bližini Vojnika). Opise gradov dopolnjujejo številne fotografije in historične upodobitve, predvsem pa so dobrodošle fotografije pečatov nekaterih grajskih posestnikov s podobami rodbinskih grbov in genealoške preglednice; novost je tudi pet tematskih zemljevidov, ki pregledno ilustrirajo nastanek gradov ter lastniško in posestniško stanje v začetku 13. oziroma 15. stoletja. Vsi ti dodatki skupaj z različnimi kazali (med katerimi pa pogrešamo imenski register) dvigujejo uporabnost knjigi, ki se in se bo verjetno tudi v prihodnje uporabljala kot priročnik.

Matjaž Bizjak

Sima Ćirković, Desanka Kovačević–Kojić, Ruža Ćuk, *Staro srpsko rudarstvo*. Beograd : Vukova zadužbina, Novi Sad : Prometej, 2002. 262 strani.

Trije vodilni srbski medievisti, ki so prav proučevanju starega srbskega rudarstva posvetili veliko svojega raziskovalnega dela in rezultate teh raziskav objavili v številnih razpravah in študijah, so se odločili, da te izsledke objavijo v pregledni in strnjeni obliki brez obsežnega znanstvenega aparata v opombah. Knjiga nudi povezan sistematičen in uravnotežen prikaz vsega, kar je znano o starem srbskem rudarstvu. Avtorji časovno obdelajo rudarstvo od antičnih časov, preko obdobja srednjeveške srbske in bosanske države, njenega propada, prehoda pod turško nadoblast vse do Dunajske vojne (1683–1699), ko rudarstvo zamre. Celotna snov je obdelana v štirinajstih poglavjih. Pri vsakem poglavju je naveden avtor (pri štirih Ruža Ćuk, pri štirih Desanka Kovačević–Kojić, pri šestih Sima Ćirković). Naj pripomnim, da avtorji razvoj staro srbskega rudarstva ne obravnavajo samo na področju srednjeveške srbske, ampak tudi na področju srednjeveške bosanske države, kajti obe področji v gospodarskem in